

Zdravo!, foto: Maks Sušnik

Dokurama: letna predstavitev dokumentarnih filmov študentov AGRFT

Kinodvor, 23. 6. 2014

Tina Poglajen

Če je imelo problematiziranje dokumentarističnega »realnega« v zadnjih desetletjih velik vpliv na formo dokumentarnega filma (morda z obuditvijo še zgodnejših, pozabljenih oblik) ter se ta sploh v zadnjih letih ne omejuje več na zgolj »družbeno-kritičnost« ali informativnost na tradicionalen, televizijski način »talking heads«, temveč se pojavlja v množici novih oblik (npr. povsem osebnih filmov, filmov, katerih gonilna sila je sama osebnost komentatorja ali pripovedovalca, odkrito subjektivnih dokumentarnih filmov, ki ustvarjalno mešajo resnično in fikcijo in podobno), je drugo vprašanje, koliko novega in manj konvencionalnega je našlo svoj prostor tudi v slovenski produkciji in koliko se, v tem primeru študentje režije AGRFT, oklepajo ustaljenih smernic filmskih pripovedi dokumentarnega formata. Izmed petih kratkih dokumentarnih filmov, predstavljenih na letošnji Dokurami v Kinodvoru, sta v tem pogledu zagotovo izstopala dva, četudi na različna načina: *Zdravo!* Eme Muc in *Mladi Menendes* Petra Bizjaka; za oba bi morda veljala izjava Woodyja Allena, da je dokumentarec »idealno sredstvo za komedijo, ker je dokumentarni format zelo resen, tako da nemudoma deluješ na področju, kjer vsaka malenkost zmede resnost in je zato smešna.«¹ Tudi v splošnem je premiera vsekakor uspela, tako glede na obiskanost in zanimanje kot glede na sam izkazani potencial študentov režije; opaziti pa je bilo tudi morda presenetljivo (za slovenski film nasploh neznačilno²) precejšnjo decentralizirano – od petih predvajanih filmov je le eden neizpodbitno postavljen v Ljubljano, trije pa so obravnavali teme, izrazito povezane z drugimi regijami in kraji. Vsekakor so bili kot celota predvajani filmi tako produkcijsko kot režijsko na visokem nivoju, kar bi lahko napeljevalo na misel, da je dokumentarni film forma, ki gre študentom akademije še posebej dobro od rok.

1 Schickel, Richard. 2003. *Woody Allen: A life in film*. Lanham: Ivan R. Dee, str. 92.

2 Majcen piše o izrazito dominantni umeščenosti slovenskega poosamosvojitvenega filma v Ljubljano kot nacionalni center (s pripadajočo dominantnostjo osrednjeslovenskega narečja). Glej Matic Majcen. 2013. *Konstrukcija nacionalne identitete v slovenskem poosamosvojitvenem filmu: doktorska disertacija*. Ljubljana: M. Majcen.

Zdravo! (2014, Ema Muc)

Zdrav duh v zdravem truplu – truplo je seveda telo, pojasni geslo telovadnega društva Sokol vodja metliškega sokolskega društva. Ob njihovi 150-letnici ni članstvo v metliških Sokolih nič manj izbrano, kot društvu s takim stažem pritiče, kandidati morajo namreč opraviti vrsto zahtevnih preizkusov (med drugim tek pod mizo, ne da bi pri tem polili špricer in demonstracijo sokolskega šopirjenja ...); četudi so njihovi nastopi nekoliko »ad libitum«, kot se izrazi isti sogovornik v navdušujoče duhovitem dokumentarnem filmu Eme Muc. Režiserki, ki je menda sama Metličanka, je v kratki formi uspelo zajeti očarljive posebnosti domačega društva, ki s svojo ljubeznijo do pečenke morda niso ravno tisto, kar bi si tradicionalno predstavljali pod imenom Sokoli. Pri tem se posluži naravne fotogeničnosti njihovih telovadnih formacij in spodletelih nastopov v tujini, ki Sokole prikažejo kot narejene za telesno komiko, k doseganju željenega učinka pa ji pomagajo tudi za njihove bonvivantske postave morda ne ravno najbolj laskave sokolske uniforme. *Zdravo!* intuitivno razume, da dokumentarni film ni le golo navajanje dejstev, ampak je tudi umetniška forma, skica, ki neizogibno vključuje lastne potege s svinčnikom – v primeru Eme Muc je to pozorno sledenje ironiji in hudomušnemu v vsakdanjem; izvrstno ju dopolnjuje tudi rahlo stilizirana fotografija Maksimiljana Sušnika.

Free Božidar, foto: Uroš Hočevnar

Rejnica (2014, Miha Možina)

Če je *Rejnica* nekaj izgubila na račun pone srečene umestitve v program, pri kateri so prvi resni toni filma le z nekaj sekundnim zamikom sledili še zadnji salvi smeha, ki ga je izzval njegov predhodnik, svoj pravi zagon dobi v drugi polovici, ko dobimo več vpogleda v ozadje vseh vpletenih, ti pa pred kamero začnejo delovati bolj sproščeno in naravno; očitno je, da je režiserju v intervjujih z nastopajočimi uspelo vzpostaviti intimno vzdušje, z njimi navezati stik in jih pripraviti do sproščenega govorjenja in delovanja ter pristnih osebnih izpovedi, ki jih združuje s stilizirano, dramatično fotografijo Jana Perovška. Kljub entuziastičnemu pristopu k svojemu subjektu pa se na trenutke zdi, da *Rejnica* v končni fazi ostaja v okvirih institucionalnosti in zdravorazumskega poj-

movanja rejništva, starševstva, prestopništva in podobnega, ki ne problematizira neskladij v delovanju samega sistema, temveč le njihove simptome, posameznike, brezdomce, alkoholike ... in v končni fazi zato vse skupaj naredi za skoraj prisiljeno: zdi se, da filmu notranja protislovja ves čas silijo izpod površja in čakajo, da bi bila raziskana, a jih režiser žal ne prepozna in jim ne sledi.

Free Božidar (2014, Klemen Berus)

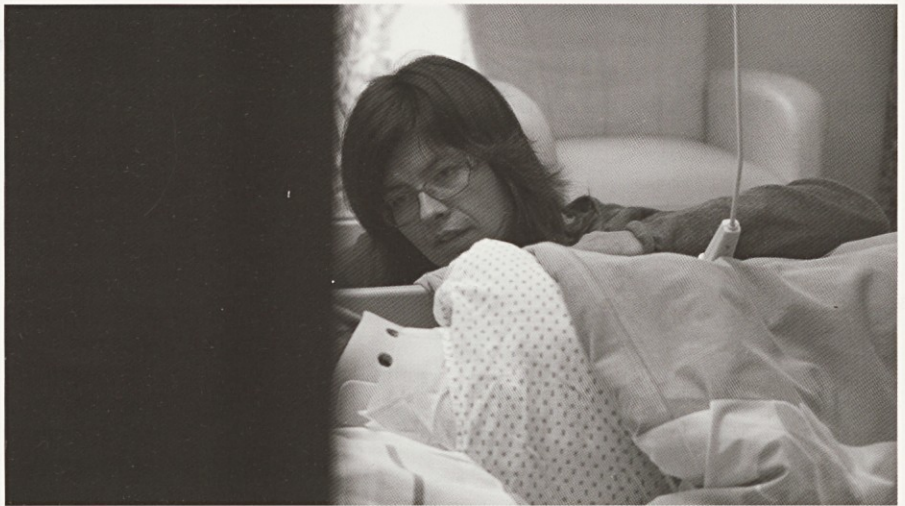
Od vseh predvajanih najkrajši in najbolj odkrito političen film, *Free Božidar*, v nasprotju z drugimi stavi na surovo, neobdelano sliko brez estetskih ali stilističnih posegov. Tudi svojega predmeta se loti povsem klasično dokumentarno, celo empiristično: svojim nastopajočim sledi pred sodnimi dvoranami in v njih, zbira dokumentarne posnetke in prikaže dokazno gradivo, ki bi potrdilo Božidarjevo trditev o uspešnosti zdravljenja rakavih obolenj s konopljinim oljem. Dokumentarni film o Božidarju, ki je bil obsojen zaradi gojenja konoplje vseskozi niha med ostro kritiko slovenske zakonodaje, medicinskega in farmacevtskega lobija ter povsem biografsko izkušnjo boleče izgube bližnjega zaradi bolezni, ki je vir dodatne motivacije za raziskovanje alternativne medicine oz. zdravljenja z medicinsko konopljo. Na žalost se pri tem nobeni izmed zastavljenih smeri ne posveti popolnoma, s tem pa pusti občutek neizrečenosti in nedokončanosti.

Rejnica, foto: Jan Perovšek

Hiša odprtih rok (2014, Maja Križnik)

Pri ogledu dokumentarnega filma o hiši hospica, namenjeni zadnji oskrbi neozdravljivo bolnih, se ves čas zdi, da vstopamo na prepovedano področje, kar še poudarja skoraj vsiljivo oprezanje kamere, ki neprestano kuka iz za vrat in vogalov v sobe stokajočih in vpijočih bolnikov in bolnic in občutek nelagodja spretno povečuje (pri tem ne gre izpustiti omembe režije kot celote, ki jo odlikuje nekaj zelo iznajdljivih in inovativnih prijemov). Film celovito zajame realnost umirajočih bolnikov in ljudi, ki zanje skrbijo ter pri tem najde prostor celo za povsem nepričakovane trenutke humorja; hkrati pa osupne s svojo pretresljivostjo, ki je glede na tematiko sicer bržkone neizbežna. S tem *Hiša odprtih rok* (morda nehote) odpira tudi vprašanje tematizacij kronične bolezni in smrti (pa tudi njene pogostnosti v slovenskem filmu): gre za témo, ki naj bi v očeh avtorjev filmu sama po sebi dala »potrebno resnost in težo« (pri čemer ne gre zanemariti vprašanja, ali tovrstno resnost in težo institucionalno povezujemo s kakovostjo, ali kar nasploh »umetnostjo« in s tem tudi najmlajše avtorje spodbujamo k osredotočanju nanje) – kar seveda pomeni, da lahko take filme obtožimo brezbrizne eksploatacije resničnih bolnikov in umirajočih? Po drugi strani je neizpodbitno, da so hude bolezni, umiranje in smrt v kulturi mladosti tabuizirana tematika, ki le izjemoma zaide v javni diskurz, kaj šele v nazorne prikaze samega poteka bolezni (dokumentarne)

Hiša odprtih rok, foto: Uroš Hočevar

filmske narave; *Hiša odprtih rok* pa lahko vidimo torej tudi kot pogumno, odkrito in brezkompromisno sledenje zadnjim izdihljajem obsojenih na smrt.

Mladi Menendes (2014, Peter Bizjak)

Najboljši, najbolj idiosinkratičen in nekonvencionalen, kompleksen ter celovito osebni film izmed predvajanih, ki ob vseh kršitvah pravil, ki si jih privoščijo, in insajderski strukturi samega *jokea* izkazuje brezhibno obvladovanje forme, je na nek način hkrati tudi najbolj sporen. *Mladi Menendes* je nekakšen *making of* enega izmed filmov gverilskega avtorja Diega Menendesa, na čigar »star-power« se zanaša, a lahko bi bil

tudi *making of* vseh njegovih filmov, saj se spusti v zakulisje delovanja človeka, ki je performans v precejšnji meri tudi sam. Peter Bizjak se v iskanju odgovora na vprašanje, kdo ali kaj Diego Menendes v resnici je, režijsko občasno povsem spoji z značilnim Menendesovim slogom; kako dobro ga lahko imitira, je pokazal že v kratkem igranem filmu, »posvetilu 'mrtvem' slovenskemu režiserju«, *Diego Menendes RIP IT AFTER HIM* (2013). Parodija je morda sicer res izkazovane ljubezni do lastnega predmeta, a kaj to pomaga, če ta »predmet« sedi v kinodvorani in se med projekcijo, na kateri je film oz. vsaj nekatere njegove dele menda prvič videl, dere na platno: »Dej jebi se pizda, kva to ...«, nekaj minut kasneje pa še iz samega platna izrazi svoje, milo rečeno, odločno nasprotovanje vsemu skupaj – in nesoglasje s samo objavo posnetka. V vsem skupaj je nekaj neznansko smešnega, a na čigar račun, predvsem pa, za koga? Preveč enoznačno bi bilo, če bi film označili za brezobzirnega, saj je razvidno, da podobni pomisleki niso izostali niti samemu avtorju (glede na Menendesovo zgodovino v zadnjem letu pa je povsem upravičen tudi dvom v ne-insceniranost vsega skupaj); vseeno pa se je ob misli, da se ob gledanju AGRFT produkcije javno smejimo Menendesu, ne pa z njim, nemogoče izogniti določenemu nelagodju.

Mladi Menendes, foto: Klemen Kraševac